DREPTUL LA EXAMINARE MEDICALĂ ÎN PERIOADA REȚINERII CA GARANȚIE PRIVIND NEAPLICAREA TORTURII – ABORDARE TEORETICO-PRACTICĂ

THE RIGHT TO MEDICAL EXAMINATION DURING THE DETENTION AS A GUARANTEE OF NON-APPLICATION OF TORTURE - THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACH

CZU: 343.821:616-082:341.231.14 DOI:10.5281/zenodo.6626667

Veronica POZNEACOVA,
studentă, Facultatea de Drept, USM

Summary
Summary The international human rights treaties provide several guarantees regarding the non-application of torture, including the person's right to notify the fact of detention and place of his or her detention to a third party, the right to have access to a lawyer, the right to independent medical examination, the right to know his or her rights related to the procedural quality and the rules of the place of detention. The medical examination plays an important role within the procedural guarantees, because it prevents the application of torture by criminal prosecution body officer, and it determines the prompt identification of all cases of the application of torture while the person is in state custody. According to the international standards, the person must undergo a medical examination immediately after detention, after each entry, exit from the Police Inspectorate/ The Pre-trial Detention Inspectorate, as well as before release from the Pre-trial Detention Inspectorate. In the practical implementation of this guarantee, there are certain deviations, related to the lack of qualified medical personnel in the Police Inspectorate, medical non-examination of the person after each entry, exit from Police Inspectorate/ The Pre-trial Detention Inspectorate, as well as the violation of the obligation to report the cases of torture by doctors, despite the effort to transpose into the national legislation of the Republic of Moldova the international standards in the field. The presence of these violations determines the necessity of the development of the complex mechanisms that would increase the efficiency of the practical implementation of guarantees regarding the non-application of torture in the domestic legal system.
Keywords*: torture, guarantees, human rights, medical examination, detention*

Prin cercetarea dreptului la examinarea medicală ca garanţie procesuală privind neaplicare torturii în perioadele iniţiale de detenţie ne-am pus drept scop determinarea mecanismului de transpunere a standardelor internaţionale în legislaţia naţională, examinarea realizării practice a garanţiei respective, cât şi stabilirea deficienţilor prezente în sistemul de drept autohton, care determină ineficienţa asistenţei medicale acordate persoanei deţinute.

Rezultatele cercetării

Standardele internaţionale în domeniul drepturilor persoanelor deţinute, condiţiilor de detenţie, cât şi garanţiile privind neaplicarea torturii sunt regle-

mentate de un şir de acte internaţionale şi regionale printre care: Regulile Nelson Mandela [1], Regulile de la Beijing [2], Regulile de la Bangkok [3], Protocol de la Istanbul [4], Regulile Penitenciare Europene REC(2006)2 [5], Standardele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante [6] (în continuare CPT).

În conformitate cu reglementările international şi regionale, persoanei reţinute treubie să-i fie respectate următoarele drepturi: dreptul persoanei în cauză la notificarea detenţiei, faptului si locului detenţie ei către o terţă parte aleasă de ea (un membru al familiei, un prieten, consultant), dreptul de a avea acces la un avocat şi dreptul de a solicita examinarea medicală independentă, inclusiv cea efectuată de către un doctor ales de ea (suplimentar faţă de orice examinare medicală realizată de un doctor chemat de autorităţile poliţieneşti). În opinia CPT-ului, aceste drepturi constituie trei garanţii fundamentale împotriva relelor tratamente aplicate deţinuţilor, care trebuie aplicate de la începutul privării de libertate, indiferent de cum este aceasta descrisă în sistemul legal (arestare etc.).[7]

Recomandările CPT stabilesc anumite exigenţe faţa de examinare medicală, care trebuie să fie respectate, şi anume:

a) dreptul persoanei de a beneficia de examinare medicală acordată de doctorul ales, inclusiv pe cont propriu, de exemplu, poate fi doctorul, care a acordat asistenţa medială persoanei respective înainte ca aceasta să fie reţinută. Acordarea persoanei reţinute dreptului de a fi examinată medial de un alt medic, decât cel angajat în cadrul locului de detenţie nu restricţionează dreptul de a solicita examinarea medicală efectuată de către medicul angajat. În acest caz, persoana urmează de fie examinată de personalul medical al IDP şi, suplimentar, de un medic ales de ea.

b) examinarea medicală nu trebuie să fie supraveghează de colaboratorii forţelor de ordine, iar prezenţa acestora, în afara de cazuri excepţionale, poate determina ineficienţa examinării medicale ca garanţie fundamentală privind neaplicarea torturii şi a relelor tratamente;

c) examinarea medicală trebuie să fie acordată de către un medic cu dreptul de semnătura, ca, în eventualitatea constatării leziunilor corporale, să fie posibilă invocarea concluziilor medicale în cadrul procesului penal pornit pe baza comiterii infracţiunii de tortură. În acest context, menţionăm Regula 34 din Regulile Nelson Mandela, în conformitate cu care: "*Dacă, în cazul examinării unui deţinut la intrare sau îngrijirii medicale ulterioare a unui deţinut, specialiştii medicali observă orice semne de tortură sau alte tratamente ori pedepse crude, inumane sau degradante, ei trebuie să documenteze şi să raporteze asemenea cazuri autorităţii medicale, administrative sau judiciare competente. Pentru a nu expune deţinutul sau persoanele asociate unui risc previzibil de daună, trebuie să fie asigurate garanţii procedurale corespunzătoare*".[1]

Obligaţie de raportare a cazurilor de tortura se încadrează în conceptul obligaţiilor duble a profesioniştilor în domeniul sănătăţii, în sensul că ei au o primă

obligaţie către pacient, de a-i promova interesele cât mai bine şi o datorie generală către societate, de a asigura că se va face dreptate şi violările dreptului omului vor fi prevenite. Dilemele ce apar din aceste obligaţii duble sunt acute în mod special pentru profesioniştii din domeniul sănătăţii ce lucrează cu poliţia, armata sau alte servicii de securitate sau în sistemul închisorilor. Interesele angajatorilor lor şi a colegilor lor care nu sunt din domeniul medical pot intra în conflict cu interesele optime ale pacienţilor deţinuţi. Indiferent de circumstanţele angajării lor, toţi profesioniştii din domeniul sănătăţii au datoria fundamentală de a avea grijă de persoanele pe care sunt solicitaţi să le examineze sau trateze. Ei nu pot fi obligaţi prin contract sau pe baza altor consideraţii să îşi compromită independenţa lor profesională. Aceştia trebuie să facă o evaluare spontană a intereselor pacientului şi să acţioneze în conformitate cu acestea.[4, P.16] Din cele expuse mai sus, observăm că obligaţie generală a medicului faţa de societate se manifestă, pe de o parte, în prevenirea încălcării drepturilor omului, iar, pe de altă parte, în raportarea cazurilor de tortură autorităţilor medicale, administrative şi judiciare, în cazul depistării urmelor aplicării torturii pe corpul persoanei reţinute. Rolul medicului în acest caz se manifestă prin prevenirea, identificarea cazurilor de aplicare a torturii şi raportarea acestora organelor împuternicite.

Tindem să menţionăm faptul că examinarea medicală este necesară după fiecare contact cu reprezentanţii organelor de drept, ceea ce diminuează riscul aplicării relelor tratamente. Adiţional la necesitatea unei examinări medico-legale în calitate de instrument în cadrul cercetării plângerilor de tortură, este important ca examinarea medico-legală să fie utilizată la prevenirea infracţiunii. Dacă există puţine resurse de examinare medico-legală pentru a acorda asistenţă în lupta împotriva criminalităţii, atunci presiunea de extragere a informaţiei prin recurgerea la tratamente inumane va fi mai mare.[8]

Referindu-ne la transpunerea prevederilor actelor internaţionale în legislaţia naţională a Republicii Moldova, menţionăm prevederile art. 64 alin. 2 pct. 15^1), art. 66 alin. 2 pct. 18^1, art. 167, în conformitate cu care persoana reţinută are dreptul la *„acces la examinare şi la asistenţă medicală independentă, inclusiv pe cont propriu”*.[9]

În pofida eforturilor de transpunere în legislaţia naţională a standardelor internaţionale, Comitetul ONU Împotriva Torturii (UN CAT), Subcomitetul ONU pentru Prevenirea Torturii (UN SPT), CPT, Consiliul pentru Prevenirea Torturii (CpPT), Oficiul Avocatului Poporului (OAP), au constatat următoarele abateri în realizarea practică a dreptului la examinare medicală în perioada iniţială de detenţie: nu este asigurată independenţa personalului medical; realizarea examinării medicale se dispune doar dacă reţinutul urmează a fi plasat în IDP de către feldcerul instituţiei, nefiind efectuară în cazul reţinerii persoanei în IP, în IP nu dispun de IDP colaboratorii organului de drept recurg la formă mixtă/ triplă (persoana reţinută este dusă la instituţiile medico-sanitare publice raionale, fie se apelează la 112, ulterior reţinutul este examinat şi la intrarea în izolator), medicii

sunt implicaţi în activitatea procesuală, în IDP de tip vechi, persistă condiţii rele de activitate şi de acordare a îngrijirilor medicale, feldcerii nu cunosc procedură operaţională cu privire la examinarea medicală aprobată în 2020, colaboratorii organelor de drept confundă realizarea garanţiei la examinare medicală cu dreptul la acordarea asistenţei medicale, nu este asigurată examinarea medicală la fiecare intrare/ ieşite din IP, această garanţie procesuală nu se alică faţa de persoana fără statut procesual.

Concluzii

Aplicarea torturii, tratamentului inuman şi degradant în timpul în care persoana se află la custodia statului în prezent rămâne o problemă actuală pentru Republica Moldova. UN CAT, UN SPT, CPT au fost îngrijoraţi de nerespectarea garanţiilor procesuale privind neaplicarea torturii. Lupta cu tortura în locurile de detenţie reprezintă unul dintre priorităţi cheie, fiind stabilit inclusiv în a Strategiei de reformare a sectorului justiţiei pentru anii 2011-2015 în cadrul Pilonului VI. Eradicarea torturii reprezintă unul din punctele majore stabilite în Planului naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022.

Realizarea eficientă a dreptului la examinare medicală în perioada iniţială de detenţie determină necesitatea elaborării unor mecanisme complexe cu scopul garantării independenţei personalului medical şi a respectării drepturilor omului în perioada reţinerii persoanei. Este necesară implementarea unor modificări, care vor determina trecerea personalului medical din locurile de detenţie a MAI în subordinea Ministerului Sănătăţii, Muncii şi Protecţiei Sociale, ceea ce va determina independenţa lor funcţională.

În acest context, tindem să menţionăm faptul că garantarea, respectarea şi implementarea eficientă a garanţiilor procesuale privind neaplicarea torturii duce la crearea unui mecanism preventiv, care, în finalitate, trebuie să diminueze şi, în final, să excludă recurgerea la relele tratamente în timpul aflării persoanei în custodia statului.

Referinţe bibliografice:

1. Rezoluţia adoptată de Adunarea Generală la 17 decembrie 2015 [privind raportul Comitetului Trei (A/70/490)] 70/175. Ansamblul de reguli minime ale Naţiunilor Unite pentru tratamentul deţinuţilor (Regulile Nelson Mandela). [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/ansamblu_reguli_mnp.pdf
2. Rezoluţia 40/33 din 29 nov. 1985 Ansamblul regulilor minime ale Naţiunilor Unite cu privire la administrarea justiţiei pentru minori (Regulile de la Beijing). [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/sites/33/Documente%20utile%20

pdf/AnsamblulregulilorminimealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori(Regulile%20de%20la%20Beijing).pdf
3. Правила Организации Объединенных Наций, касающиеся обращения с женщинами-заключенными и мер наказания для женщин-правонарушителей, не связанных с лишением свободы (Бангкокские правила) *Приняты резолюцией 65/229 Генеральной Ассамблеи от 21 декабря 2010 года*. [citat 15.03.2022]. Disponibil: *https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bangkok_rules.shtml*
4. Protocol de la Istanbul Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Submitted to the United Nations High Commissioner for Human Rights 9 August 1999. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf
5. Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules1 (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006, and revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020). [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://rm.coe.int/090000168009ee581
6. Evolutia standardelor CPT cu privire la localele poliţiei Extras din cel de-al 12-lea Raport general, publicat in 2002 pct. 43. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://rm.coe.int/16806cd1e6
7. Localele poliţiei Extras din cel de-al 2-lea Raport general al CPT, publicat in 1992 Online: https://rm.coe.int/16806cea28
8. Aisling Reidy Manualul nr. 6: Interzicerea torturii. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenţiei europene pentru Drepturile Omului Editat în Republica Moldova, 2003 p. 25
9. Cod nr. 122 din 14-03-2003 Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05-11-2013, nr. 248-251. Modificat: *LP235 din 23.12.21, MO1-5/07.01.22 art.2; în vigoare 07.01.22*